

І. В. ПисарчукНавчально-науковий інститут права та психології
Національного університету "Львівська політехніка",
аспір. кафедри кримінального права і процесу

ПРИЧИНИ І УМОВИ, ЯКІ СПРИЯЮТЬ ВЧИНЕННЮ НЕЦІЛЬОВОГО ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ СЛУЖБОВИМИ ОСОБАМИ

© Писарчук І. В., 2016

Розглянуто причини і умови, які сприяють вчиненню нецільового використання бюджетних коштів посадовими особами. Окреслено суб'єктивні та об'єктивні чинники, що впливають на вчинення зазначених злочинів. Визначено взаємозв'язок між причинами та умовами, які сприяють вчиненню злочинів службовими особами. Охарактеризовано економічні процеси, які спонукають до вчинення нецільового використання бюджетних коштів службовими особами.

Ключові слова: бюджетні кошти, нецільове використання, причини злочинів, умови, які сприяють виникненню злочинів, об'єктивні, суб'єктивні фактори, економічні процеси.

І. В. Писарчук

ПРИЧИНЫ И УСЛОВИЯ, КОТОРЫЕ СПОСОБСТВУЮТ СОВЕРШЕНИЮ НЕЦЕЛЕВОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ БЮДЖЕТНЫХ СРЕДСТВ СЛУЖЕБНЫМИ ЛИЦАМИ

Рассмотрены причины и условия, которые способствуют совершению нецелевого использования бюджетных средств должностными лицами. Очерчены субъективные и объективные факторы, что влияют на совершение отмеченных преступлений. Определена взаимосвязь между причинами и условиями, которые способствуют совершению преступлений служебными лицами. Охарактеризованы экономические процессы, которые побуждают совершению нецелевого использования бюджетных средств служебными лицами.

Ключевые слова: бюджетные средства, нецелевое использование, причины преступлений, условия, которые способствуют совершению преступлений, объективные, субъективные факторы, экономические процессы.

I. V. Pisarhuk

REASONS AND TERMS THAT ASSIST THE FEASANCE OF THE NO-PURPOSE USE OF BUDGETARY FACILITIES OFFICIAL PERSONS

Reasons and terms that promote feasance of the no-purpose use of budgetary facilities by public servants are considered. Human and objective factors are outlined, that influence on the

feasance of the marked crimes. Intercommunication is certain between reasons and terms that assist committing crime official persons. Economic processes that induce to the feasance of the no-purpose use of budgetary facilities official persons are described.

Key words: budgetary facilities, no-purpose use, reasons of crimes, terms that promote, objective, subjective factors, economic processes.

Постановка проблеми. Сучасна структура економічної злочинності включає велику частину злочинів, що вчиняються у бюджетній сфері. Науковці та практики відзначають, що метою нецільового використання бюджетних коштів є вилучення коштів з казни з використанням легальних форм господарської діяльності, чи повноважень, якими наділені службові особи.

Співробітникам підрозділів з протидії злочинності у сфері економіки (ППЗСЕ) з метою запобігання нецільовому використанню бюджетних коштів необхідно виявляти причини та умови, які сприяють вчиненню злочинів службовими особами.

Мета роботи – визначити основні причини і умови, які сприяють вчиненню нецільового використання бюджетних коштів службовими особами.

Стан дослідження. Окремі аспекти з встановлення причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів у бюджетній сфері розглядалися у контексті дослідження таких учених: В. І. Антипова, В. І. Василичука, О. Ф. Долженкова, О. М. Джужі, О. Г. Кальмана, О. В. Копана, М. В. Корнієнка, В. В. Коваленка, С. І. Ніколаюка, Д. Й. Никифорчука, В. В. Лисенка, В. Л. Ортинського, М. А. Погорецького, В. М. Поповича, Л. П. Скалозуба, О. Ю. Заблоцької та ін.

Виклад основних положень. Вивчаючи причини злочинів у бюджетній сфері, потрібно враховувати, що великий (визначальний ступінь дій причини) вплив на рівень бюджетної злочинності має сукупність криміногенних умов. Бюджетна злочинність – це продукт складної взаємодії особистості і середовища, за вирішального впливу останнього [1, с. 44].

Причиною називають явища (системи), які *породжують, продукують інші явища (системи) – наслідки*. Тобто між причиною і наслідком є зв'язок генетичний, продукуючий. У тлумачних словниках слово “причина” етимологічно пов'язується з дієсловом “вчиняти”, тобто робити, творити, виробляти (явище, яке зумовлює або продовжує інше явище, мотив) [2, с. 496].

У системі причинності злочинності присутні усі згадані види причинного зв'язку: бінарний, злочинний ланцюг, причинна мережа [3, с. 12].

Причини і умови злочинності за походженням і по суті соціальні. Вони завжди включені до системи соціальних суперечностей суспільства.

Причини і умови конкретних злочинів виступають первинним елементом криміногенної системи. Між елементами останньої існує складна багаторівнева взаємодія. Через це криміногенна система не може бути зведена до арифметичної суми причин і умов конкретних злочинів. Вона має інтегральні властивості соціального явища. У ній розрізняються за механізмом дії (характером детермінації) два види елементів, що породжують злочинність (причини), і що зумовлюють і сприяють цьому (умови). Вони наявні і виявляються як на рівні злочинності загалом, так і на рівні виду злочинів і окремого злочину.

Отже, причини – це ті соціальні явища, які в бінарному зв'язку породжують і відтворюють злочинність і злочини як закономірний наслідок [4, с. 116].

Умови – це такі явища, які самі не породжують злочинність і злочини, а сприяють, полегшують, інтенсифікують: а) формування і б) дію причини. Це різноманітні явища, процеси, обставини, які сприяють або створюють можливість виникнення та прояву причини, яка породжує наслідок [5, с. 188].

Між причинами і умовами існує тісна взаємодія, наявність якої і уможливорює використовувати узагальнене поняття “криміногенні детермінанти”, що охоплює і ті та інші. Умови самі по собі не можуть породити злочин, а тим більше їх поєднати. Проте без їх наявності причина

або не зможе сформуватися чи реалізуватися. Але усередині взаємодіючої системи “причини – умови” завжди зберігається якісна відмінність як у характері детермінації спричинення і зумовлення, так і в змісті.

Прихильники діалектичного детермінізму поділяють фактори на причини та умови, суб’єктивні та об’єктивні, безпосередні та опосередковані, узагальнюють та класифікують причини та умови злочинів. Такий підхід більшою мірою був притаманний радянській кримінології, яка ґрунтувалася на принципах соціалістичної ідеології (що стверджувала можливість ліквідації злочинності), пропагандистсько-виховної політики та радикальної системи попереджувальних заходів, що здійснювалися державними установами із широким залученням громадських організацій. Яскраві представники цього підходу – радянські вчені, які виділяли три групи обставин, що сприяли вчиненню злочинів: 1) несприятливі умови морального формування особистості; 2) привід до вчинення злочинів; 3) обставини, що сприяють досягненню злочинного результату [6, с. 7].

В. М. Кудрявцев пропонував досліджувати злочинність на загальносоціальному, груповому та індивідуальному рівнях. Під час розгляду злочинної поведінки він виділяв три рівні: на нижньому рівні – індивідуального вчинку – вивчати механізм окремого правопорушення, особистість правопорушника, причини його діяння; на вищих рівнях – філософському і соціологічному – досліджувати стан, структуру і тенденції злочинності загалом, її причини, а також окремі види злочинів [7, с. 9–11]. Такої самої думки дотримуються О. М. Джу́жа, Є. М. Моїсеєв, В. В. Василевич [8], Н. Ф. Кузнєцова, Г. М. Міньковський [4, с. 160–162], А. І. Долгова [9, с. 14–17].

Умовами, які *сприяють вчиненню злочину*, є явища, процеси, які необхідні для дії причин цього виду злочинів, приводять у дію ці причини, а саме – недоліки у регуляторному законодавстві, у діяльності державних установ, господарських організацій, окремих громадян, що об’єктивно сприяють скоєнню злочину або настанню злочинного результату [5].

Виявлення причин і умов, які сприяють вчиненню злочинів, є одним із обов’язків оперативних підрозділів з протидії злочинності у сфері економіки (ППЗСЕ) Національної поліції України, передбачених ст. 7 Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність” та іншими нормативно-правовими актами.

Так, умови злочинності поділяють на три основні групи: *супутні* (вони утворюють загальний фон подій і явищ, обставини місця і часу), *необхідні* (без таких умов подія могла б не настати), *достатні* (сукупність усіх необхідних умов) [10, с. 46].

Л. П. Скалозуб та В. І. Васи́линчук, визначаючи соціальні причини злочинів у бюджетній сфері, насамперед виділяють наявні стосунки у сфері економіки, політичній сфері, у сфері соціальних стосунків та в ідеологічній сфері. Науковці стверджують, що за своєю суттю вони становлять ядро суспільно-соціального життя суспільства і саме їх взаємозв’язок загалом і окремо може впливати на розвиток злочинів у бюджетній сфері [11, с. 310].

На наше переконання, причини – це ті внутрішні (суб’єктивні) фактори стосовно особи злочинця, що породжують у неї злочинну мотивацію, тобто її психологічні якості, в той час як умови – це зовнішні щодо особи злочинця обставини, що сприяють вчиненню злочину, створюючи сприятливу для цього обстановку.

Причини конкретного злочину – це явища та процеси, що породили антигромадські погляди даної особи та викликали її злочинні дії чи бездіяльність [12, с. 36]. Антигромадські погляди (установка) перед своїм виявленням у конкретному злочині, як правило, протягом доволі тривалого за часом періоду формуються у свідомості особи. Джерелом формування конкретної антигромадської установки є фактори біологічного (успадковані психофізіологічні особливості особи, її темперамент тощо) та соціального (конкретні обставини життя та виховання особи) характеру, під впливом яких у неї з’являються егоїстичні погляди, індивідуалістичні звички та навички.

На наш погляд, до економічних причин злочинів у бюджетній сфері належать такі явища: об’єктивна суперечливість між економічними потребами особи і можливостями суспільства в їх задоволенні; наявність і поширення “тіньової економіки”; вищий рівень прибутковості злочинної

економічної діяльності порівняно з рівнем прибутковості легальної економічної діяльності; недостатня інтегрованість національної економіки у світову тощо.

У теорії кримінально-процесуального права та криміналістики тривають жваві дискусії щодо доцільності виявлення та розмежування причин та умов вчинення злочинів. Зокрема, А. Р. Белкін стверджував, що під час досудового розслідування причини розслідування, як правило, встановити не вдається, крім того, таке завдання нерідко слідчим і не ставиться. Не дуже чіткий зміст має й термін “умови”. Тому вчений підтримує позицію, згідно з якою потрібно говорити не про доказування причин та умов, що сприяють учиненню злочину, а про доказування обставин, що сприяють учиненню (та приховуванню) злочину [13, с. 23]. Ці твердження є дискусійними.

О. М. Джужа, П. П. Михайленко та інші учені вказують, що причини – це ті процеси і явища, які породжують злочинність як свій безпосередній наслідок. Що стосується умов, то вони безпосередньо не породжують злочинність, але “відкривають шлях” для дії причин, полегшують настання суспільно небезпечних наслідків. Умовами виступають усілякі недоліки в управлінській та організаційній сфері діяльності різних галузей господарства і державного апарату [5, с. 79–91].

Причини конкретного злочину – це явища та процеси, що породили антигромадські погляди особи та викликали її злочинні дії чи бездіяльність [12, с. 36].

Антигромадські погляди (установка) перед своїм виявленням у конкретному злочині, як правило, впродовж дуже тривалого періоду формуються у свідомості особи. Джерелом формування конкретної антигромадської установки є фактори біологічного (успадковані психофізіологічні особливості особи, її темперамент тощо) та соціального (конкретні обставини життя та виховання особи) характеру, під впливом яких у неї з’являються егоїстичні погляди, індивідуалістичні звички та навички.

Явища і процеси як такі, як правило, не викликають рішучості вчинити злочин. Вони поступово впливають на особу, формують у свідомості останньої певну антисуспільну установку, яка й викликає намір скоїти умисний злочин. Тому негативні явища і процеси безпосередньо навряд чи можуть бути причинами конкретного злочину. Винятком може стати ситуація, коли злочин вчиняється з метою збагачення. Тому намір вчинити протиправну дію здебільшого не виникає раптово, зненацька. Явища і процеси, як правило, можуть виступати тільки причинами несприятливого формування особистості, причинами виникнення антисуспільних поглядів, навичок, звичок, тобто антисуспільної установки у свідомості особи. І, перебуваючи у певній ситуації, людина діє вже відповідно до своєї раніше сформованої у свідомості установки. Вважаємо, що антисуспільна установка за своїм змістом щодо злочинів, вчинених злочинними групами, може бути лише корисливою. Практика свідчить, чим міцніша така установка, тим більша вірогідність вчинення її носієм злочину. Отже, з’ясування причини антисуспільної установки має велике практичне значення. Вказана установка, яка виникла у свідомості особи, є нічим іншим, як можливістю вчинення злочину. Для реалізації злочинного наміру необхідні певні умови, за яких можливість може перетворюватися на реальність.

О. В. Пчеліна зазначає, що умови, які сприяли вчиненню злочину, як правило, можуть бути розкриті під час аналізу об’єктивної сторони злочину. Часто вони перебувають у безпосередньому зв’язку з обстановкою вчинення злочину, зумовлюючи спосіб злочинного посягання. Зокрема, економічні злочини, як відомо, являють собою злочинну технологію збагачення, тобто комплекс (сукупність) злочинів, серед яких виділяють основні та підпорядковані. У такому ланцюзі часто підпорядкований злочин є умовою, способом учинення основного злочину. Тому спосіб учинення злочину нерідко становить ключ для виявлення тих обставин, які у цьому випадку полегшили реалізацію злочинного наміру [14, с. 144].

Встановлення умов злочину, як і його причин, полягає в аналізі наявної (вихідної) інформації про злочинне діяння, виборі та плануванні процесу проведення як оперативного-розшукових заходів, так і в подальшому слідчих (розшукових) дій. Під час ознайомлення з матеріалами кримінальних проваджень про злочини у бюджетній сфері було встановлено, що криміногенні фактори найчастіше виявляються в процесі проведення таких слідчих (розшукових) дій, як допит, обшук та виїмка документів, призначення експертиз тощо.

Згідно з матеріалами кримінальних проваджень (вивчено 80 справ) про злочини у бюджетній сфері, вчинених службовими особами, виявлено, що специфічними умовами, які сприяли вчиненню злочину, є: відсутність належного контролю з боку державних контролюючих органів – у 40 випадках (50 %); недоліки нормативного регулювання бюджетної системи діяльності даного виду – (23,3 %), неналежне виконання службовими особами своїх обов'язків – (17 %), недостовірне відображення відомостей у бухгалтерсько-фінансовій документації (8,7 %).

Ми встановили, що принципово важливим є положення стосовно нерозривного зв'язку причин нецільового використання бюджетних коштів із психологічними та соціальними властивостями службових осіб, які працюють у бюджетних установах.

Такі властивості формує психологічна атмосфера у державному середовищі, а саме: конкуренція, прагнення влади та збагачення. До основних властивостей, що спонукають зазначених осіб до вчинення злочинів, зараховують [15, с. 345–348]:

1) прогресуючі матеріальні потреби, прагнення бути заможною людиною, яка має гроші не тільки для задоволення повсякденних потреб, але й для створення певного “іміджу” – належності до вищих кіл суспільства;

2) переконаність у тому, що гроші – це найвища цінність у житті, та постійна потреба “робити гроші” стає основною, а інколи єдиною метою;

3) правовий і моральний нігілізм, тобто зневажання законів і норм моралі та прагнення досягти поставленої мети будь-якими, зокрема незаконними, а інколи й відверто злочинними методами;

4) нехтування як інтересами суспільства загалом, так і окремих людей, зневажання людей, які стоять нижче за своїми фінансовими можливостями;

5) схильність до ризику в службовій діяльності та в житті загалом, яка переростає в авантюризм (неврахування під час прийняття рішень явно існуючих небезпечних обставин);

6) динамічність поведінки залежно від життєвих обставин (можливість їх зміни на прямо протилежні).

Згідно з матеріалами досліджень (вищезгаданих кримінальних проваджень) про злочини, вчинені службовими особами у бюджетній сфері, джерелами отримання інформації про особистість обвинуваченого, яка містить відомості про ті внутрішні чинники, які спричинили вчинення злочинів, були: протоколи допитів свідків–підлеглих обвинуваченого – у 40 випадках (50 %), протоколи допитів свідків–керівників обвинуваченого – 33 (41,2 %), протоколи допитів свідків–родичів обвинуваченого – 34 (42,5 %), протоколи допитів свідків–працівників банку, казначейства іншого підприємства чи органу державної влади – 8 (10 %), характеристика з місця роботи чи проживання обвинуваченого – 75 (95 %), особисті щоденники звинувачених – 14 (17,5 %) тощо.

Зважаючи на ці положення, під причинами і умовами, що сприяють нецільовому використанню бюджетних коштів посадовими особами, необхідно розуміти обставини зовнішнього матеріального світу, що зумовлюють вибір людиною злочинної поведінки та полегшують вчинення нею злочину або його приховування. Якіснішому розумінню суті зазначених причин і умов вчинених зазначених правопорушень сприяє їх класифікація, що полягає у розподілі на групи за спільними ознаками, властивостями тощо.

Висновки. Для визначення причин і умов, що сприяють вчиненню нецільового використання бюджетних коштів службовими особами, необхідно встановити сукупність конкретних соціально-економічних негативних явищ, які знаходяться із злочинністю і злочинами в причинно-наслідкових (у тому числі і таких, що зумовлюють) зв'язках.

З огляду на аналіз наявних визначень понять причин і умов встановлено, що вчинення нецільового використання бюджетних коштів є причини, які сформовані під впливом різних негативних економічних явищ і процесів, і насамперед антисуспільна установка в свідомості особи, яка спонукає конкретного посадовця на незаконне заволодіння державними коштами з метою швидкого збагачення.

Умовами, які сприяють вчиненню нецільового використання бюджетних коштів, є явища, процеси, які необхідні для дії причин цього виду правопорушень, приводять у дію ці причини, а саме недоліки у регуляторному законодавстві щодо використання бюджетних коштів та його супроводження.

Дослідження причин і умов, що сприяють нецільовому використанню бюджетних коштів, уможливило розроблення заходів, спрямованих на їх виявлення та припинення. Так, фахівці підрозділів з протидії злочинності у сфері економіки набувають практики щодо здійснення тактики виявлення і документування злочинних дій, вчинених посадовими особами у бюджетній сфері.

1. Макаров А. В. *Преступность в бюджетной сфере: дисс. ... д-ра юрид. наук: спец. 2.00.08 / А. В. Макаров.* – СПб., 2005. – 396 с. 2. *Тлумачний словник української мови / укл. Т. В. Ковальова, Л. П. Коврига.* – Х.: Синтекс, 2002. – 672 с. 3. Кузнецова Н. Ф. *Проблемы криминологической детерминации / Н. Ф. Кузнецова.* – М.: Юридическая литература, 1984. – 204 с. 4. *Криминология: учеб. / под ред. Б. В. Коробейникова, Н. Ф. Кузнецовой, Г. М. Миньковского.* – М.: БЕК, 1998. – 556 с. 5. *Криминология: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / О. М. Джужа, Я. Ю. Кондратьєв, О. Г. Кулик, П. П. Михайленко та ін.; за заг. ред. О. М. Джужа.* – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 416 с. 6. *Звирбуль В. К. Выявление причин преступления и принятие предупредительных мер по уголовному делу / В. К. Звирбуль, В. Н. Кудрявцев, А. И. Михайлов, Р. Д. Рахунов, Н. А. Якубович.* – М.: Юрид. лит., 1967. – 152 с. 7. *Кудрявцев В. Н. Генезис преступления. Опыт криминологического моделирования: учеб. пособ. / В. Н. Кудрявцев.* – М.: ФОРУМ-ИНФРА-М, 1998. – 216 с. 8. *Криминологія. Спеціальний курс зі схемами (Загальна та Особлива частини): навч. посіб. / О. М. Джужа, Є. М. Моїсєєв, В. В. Василевич.* – К.: Атіка, 2001. – 368 с. 9. *Криминология: учеб. для юрид. вузов / под ред. А. И. Долговой.* – М.: Юристъ, 1997. – 440 с. 10. *Криминологія: навч. посіб. / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Г. Колб та ін.; за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. О. М. Джужа.* – К.: Атіка, 2009. – 312 с. 11. *Скалозуб Л. П. Причины і умови, які сприяють вчиненню злочинів в бюджетній сфері / Л. П. Скалозуб, В. І. Василичук // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія "Юридична". – Львів. ДУВС, 2011. – Вип. 3. – С. 306–316.* 12. *Тарарухин С. А. Преступное поведение. Социальные и психологические черты / С. А. Тарарухин.* – М.: Юрид. лит., 1974. – 224 с. 13. *Белкин А. Р. Теория доказывания : науч.-метод. пособ. / А. Р. Белкин.* – М.: Норма, 1999. – 429 с. 14. *Пчеліна О. В. Причины та умови, що сприяють учиненню економічних злочинів / О. В. Пчеліна // Право і безпека. – Харків, 2009. – № 5 (932). – С. 141–146.* 15. *Криміналістична профілактика економічних злочинів: наук.-практ. посіб. / С. В. Великанов, А. Ф. Волобуєв, В. А. Журавель та ін.; за ред. В. А. Журавля.* – Х.: Харків юридичний, 2006. – 236 с.

REFERENCES

1. *Makarov A. V. Prestupnost' v bjudzhetnoj sfere: diss. d-ra jurid. nauk: spec. [2.00.08 / Andrej Vladimirovich Makarov. [Crime in the public sector] Spb. Publ., 2005. - 396 p.* 2. *Tlumachnyy slovnyk ukrayins'koyi movy / ukl. T. V. Koval'ova, L. P. Kovryha. [Dictionary of Ukrainian language]. Kharkiv.: Synteks. Publ. 2002. 672 p.* 3. *Kuznecova N. F. Problemy kriminologicheskoy determinacii / N. F. Kuznecova. [Criminological problems of determination]. Moskva.: Juridicheskaja literatura. Publ., 1984. 204 p.* 4. *Kriminologija: uchebnik / pod red. B. V. Korobejnikova, N. F. Kuznecovoj, G. M. Min'kovskogo. [Criminology]. Moskva. BEK. Publ., 1998. 556 p.* 5. *Kryminolohiya: pidruchnyk dlya stud. vyshch. navch. zakl. (O. M. Dzhuzha, Ya. Yu. Kondrat'yev, O. H. Kulyk, P. P. Mykhaylenko ta in.); za zah. red. O. M. Dzhuzhy. [Criminology: textbook for university students] Kyiv.: Yurinkom Inter, 2002. 416 p.* 6. *Zvirbul' V. K. Vyjavlenie prichin prestuplenija i prinjatje predupreditel'nyh mer po ugovolnomu delu / [V. K. Zvirbul', V. N. Kudrjavcev, A. I. Mihajlov, R. D. Rahunov, N. A. Jakubovich]. [identifying the causes of crime and the adoption of precautionary measures in the criminal case]. Moskva. Jurid. Lit. Publ., 1967. 152 p.* 7. *Kudrjavcev V. N. Genezis prestuplenija. Opyt kriminologicheskogo modelirovanija: ucheb. posobie / V. N. Kudrjavcev. [The genesis of crime. Experience criminological modeling]. Moskva. FORUM-INFRA-M. Publ., 1998. 216 p.* 8. *Kryminolohiya. Spetsial'nyy kurs zi skhemamy (Zahal'na ta*

Osoblyva chastyna): navch. posibnyk / O. M. Dzhuzha, Ye. M. Moiseyev, V. V. Vasylevych. [Criminology. Special rate schemes (General and Special Section)]. Kyiv. Atika. Publ., 2001. 368 p. 9. Kriminologija: ucheb. dlja jurid. vuzov / pod red. A. I. Dolgovej. – [Criminology] Moskva.: Jurist. Publ., 1997. 440 p. 10. Kryminolohiya: navch. posibnyk / [O. M. Dzhuzha, V. V. Vasylevych, O. H. Kolb ta in.]; za zah. red. dokt. yuryd. nauk, prof. O. M. Dzhuzhy. [Criminology: teach. manual] – Kyiv: Atika. Publ., 2009. 312 p. 11. Skalozub L. P. Prychyny i umovy, yaki spryyayut' vchynennyu zlochyniv v byudzhetniy sferi / L. P. Skalozub, V. I. Vasylynchuk // Naukovyy visnyk L'viv's'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriya yurydychna. [The causes and conditions that facilitate the commission of crimes in the public sector] L'viv. DUVS. Publ., 2011. Vol.3. pp. 306–316. 12. Tararuhin S. A. Prestupnoe povedenie. Social'nye i psihologicheskie cherty / S. A. Tararuhin. [Criminal behavior. Social and psychological traits] – Moskva: Jurid. lit., 1974. – 224 p. 13. Belkin A. R. Teorija dokazyvaniya : [nauch.-metod. posobie] / A. R. Belkin. [Theory of Evidence]. Moskva. Norma Publ., 1999. – 29 p. 14. Pchelina O. V. Prychyny ta umovy, shcho spryyayut' uchynennya ekonomichnykh zlochyniv / O. V. Pchelina // [The causes and conditions that facilitate the commission of economic crime] Pravo i bezpeka. – Kharkiv. Publ, 2009. – Vol. 5. – P. 141–146. 15. Kryminalistychna profilaktyka ekonomichnykh zlochyniv: [nauk.-prakt. posib. / S. V. Velikanov, A. F. Volobuyev, V. A. Zhuravel' ta in.]; za red. V. A. Zhuravlya. [Forensic prevention of economic crimes]. Kharkiv. Kharkiv yurydychnyy. Publ., 2006. 236 p.